

Ние си свикнахме от малки заедно да живеем с другите в селото и сме си мюсюлмани като тях.

Рамиз Петелов /Гъргата/, р. 1937

Аз съм роден през 1937 година в село Кочан. Имам трима братя и две сестри. Като малки живеехме в една къща няколко семейства. – нашето и това на двамата ми чичовци /Самир и Фейзи/. Бяхме многолюдно семейство. Основното занимание на баща ми и чичовците беше търговия с животни. Помня какви бедни времена бяха тогава. Народът нямаше пари и плащаха кой с каквото намери. Някои даваха ниви, други заменяха за жито и каквото имат. Тогава нямаше като сега магазини да си купуваш ядене. Всичко си правехме сами. Отглеждахме си жито, картофи, боб и всичко останало. Ние, като семейство, което се занимаваше с търговия, много не работехме по нивите. Ходехме по селата с баща ми и чичовците и купувахме животни, а после ги продавахме и така... Много беше трудна беше търговията, защото народа нямаше пари. Не съм учил в училище. То и тогава нямаше училище, както сега. Имаше само до четвърто отделение, демек сега – четвърти клас. Мен нашите не ме пускаха да ходя на училище, понеже нямаше време да се занимавам с “даскало” и направо започнах с търговията. Понеже бях най-голям от братята и сестрите ми, мен ме водеха постоянно по пазарища и панаири да се уча на търговия, а малките си стояха в къщи и помагаша за къщната работа. Като отивахме на някой панаир и ни нямаше в къщи по няколко седмици. Тогава нямаше коли като сега. Пътувахме с каруци, в които си карахме неща, които ще ни потрябват по пътя. Имали сме много случаи в които ни ограбваша и тогава почти започвахме отначало всичко. Бяха много тежки времена.

Като бях на 15 години почина единият ми брат и си спомням, че беше много трудно за нашето семейство тогава....За тези неща....не ми се говори сега. Като станах на 18 години се ожених за Рамза, ама тя почина преди 2 години. От нея имам трима сина, от които двама кръстих на чичовците ми, а единият се казва – Файк. Не знам дали някой така се е разбирал с жена си, както аз и Рамза. Беше много оправна жена. Колко пъти съм пращал синовете при нея в къщи да вземете нещо, което съм забравил за из път, а тя вече го е приготвила и пуснала по някой в същото време да ми го донесе. Беше много съобразителна жена, а и децата възпитаваше много добре. За разлика от другите цигани, нашите деца бяха много добре възпитани...не крадяха, не лъжеха и не правеха други там пакости, които правят останалите. Като цяло, моят живот премина много трудно, с много изпитания и мъки. Най-напред започнахме да строим къща, та да се разделим от чичовците ми и техните семейства, че не можем да живеем 30 души в една къща, я. То да ти кажа честно, добре че дойде комунизма, та нещата в нашия край започнаха малко да се пооправят. Като започнахме да строим с децата и брат ми, понеже строяхме заедно къщите...не беше много лесно, да ти кажа. То от тогава си спомням, имаше една мисъл: “Който не се е женил и който не е строил, да го направи, за да види, че е доста мъка.” Сами си правехме тухлите

от глина и после ги печяхме. Добре, че имахме едни братовчеди, които имаха такъв занаят, та ни помагаша в правенето на тухлите. Те идваха в нашето село да правят тухли, понеже имаше добра глина за това, пък и времето беше добро...та и на нас помагаша. Добрата страна на големите семейства е, че работата спори, та и ние смогнахме да работим. Горедолу, бързо ги построиохме къщите. Забави ни малко чакането докато станат тухлите, че те нали се пекат и после се използват. Иначе ще се разкапят от дъждовете. Ама през времето през което строяхме, се занимавахме и с търговията. Давахме няколко крави и две магарета на двама майстори, а те работеха на къщите в замяна.

Ние не сме от тия цигани, дето само обикалят с каруци по селата и просят или пък се занимават с дребни неща, като калайдисване на тепсии и казани. Баща ми разказваше една история, че като сме дошли циганите, са ни разделили по семейства и са ни разпръснали из цяла България да живеем, та да не сме на едно място всички и оттогава, ние живеем в Кочан. Имаме братовчеди по много краища, ама тук сме си свикнали с народа и си ни е най-добре. Хората в селото ни уважават, понеже не се занимаваме с кражби и пакости, като някои други цигани, а сме търговци...и така. Та като свършихме с къщите, нали ти казвам, дойде комунизма и нещата малко се промениха с тия ТКЗС-та. Докараха техники разни и малко търговията отслабна, но не чак толкова. Народът пак си имаше кравички и магаренца, които да отглеждат и горедолу свързвахме двата края. Децата малко се пообразоваха колкото да могат да четат и пишат. Даже единият ми син – Фейзи, работи в кметството...там нещо помага на кмета за аварийни работи някакви и изхвърля боклука. Вторият ми син Самир се образова със следно образование в Гоце Делчев в гимназията и сега се занимава с търговия на коли. Има някакви познати по Италия и оттам докарва коли и ги продава тука. Третият ми син още преди години се пресели да живее в Сатовча при едни наши братовчеди. Уж го пратихме да им помага, а взе че се ожени и реши да остане там. От синовете имам пет внука, ама най-голям пакостник излезе Самир. Той се жени 11 пъти за 15 години. От него имам двама внука. Единият живее при майка си, а другият му син сега живее при него и е от сегашната му жена. Помня много неща от село, ама няма да ни стигне времето сега да ти разказвам всичко. Най-интересно беше когато ни сменяха имената, когато дойде комунизма. Макар, че бях малък помня някои неща и от тогава. Например взеха ни всички ниви и ги направиха държавни, а ни пратиха да работим на други, дето не бяха наши. Сега в демокрацията пак стана нещо такова. Като дойде комунизма направиха магазини, направиха училището, детската градина, пътища направиха, докараха техника за работа, цехове направиха за хората да работят и каквото си изкарват после, с тези пари си купуват от магазина. И на нивите работеха, ама по-малко от преди. Преди беше много по-трудно...всичко си правехме сами...хляба, дървата си карахме с магарето. Ток нямаше, вода нямаше...както са сега чешмите в къщите. Сега е много по-лесно. Дървата ти ги докарват, ток има, магазинът е пълен с

всичко, остава само да работиш...някъде трябва да изкарваш пари и можеш да си купиш всичко. Спомням си като докараха за първи път трактор тогава, та ние не знаехме какво е това. Преди в селото най-учени бяха ходжата, един санитар и един даскал. Сега има учени хора по нашето село. Преди си спомням по колко децата измираха, понеже нямаше доктор да ни лекува. Те и затова семействата бяха толкова големи, само нашето семейство беше от по-малките.

Аз иначе цял живот се занимавам с търговия, даже и сега постоянно съм до единия внук и го уча на занаят. Имам много приятели от времето в занаята и сега вкарвам и него в занаята на търговията с животни. Сега е лесно...идем с камиона при фермите в Асеновград, оттам купуваме коне и вземем животни и ги караме на пазарите по нашия край. Преди време даже продадох животни на едни гърци.

Вече съм на години, но още се крепя и обикалям с внука, но усещам, че скоро няма да мога вече да се занимавам с търговията, че ме налегнаха вече годините. Построихме си голяма плевня и мисля сега внука като докара добитък за продаване, аз да го наглеждам, а той да обикаля и да се занимава с търговията. От пет внука, само той се занимава с животни. Другите пак се занимават с търговия, ама ходят по Турция, по Димитровград и търгуват с дрехи предимно, а Самир той му харесва да се занимава с колите...и това е. То да ти кажа откакто почина Рамза не ми е много лесно. Така си бях свикнал с нея да си живея и сега ми е много тежко. Постоянно гледам да съм в движение, да не се застоювам на едно място, та да не мисля за лошите неща, ама годините натежават и това вече ми е малко трудно. Сега ми остана да се радвам на внуците...

Напоследък, със старостта, взех да се замислям за края, и сега ходя всеки петък когато съм си в село на джамията. За разлика от другите цигани по нашия край, ние в Кочан сме мюсюлмани. Някои по Пловдивско казват, че са турци, други не знам си какви, но ние си свикнахме от малки заедно да живеем с другите в селото и сме си мюсюлмани като тях. А и ходжата разправя интересни неща като ходя в джамията. Гледам и единият ми внук ходи там с младежта, има си приятели, заедно са навсякъде и не се дели да ти кажа. Макар, че сме цигани, добре живеем в Кочан, изобщо не се чувстваме различни от хората тук. Имаме братовчеди по други села и там не е като тука. Като се замисля, доста неща се сещам за казване, ама сега трябва да тръгвам, че ще ходим с внука на пазара да продаваме и нямам много време.